ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 10ης Σεπτεμβρίου 2009 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-445/07 P και C-455/07 P,

με αντικείμενο δύο αιτήσεις αναιρέσεως βάσει του άρθρου 56 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, που ασκήθηκαν στις 28 Σεπτεμβρίου 2007 και στις 5 Οκτωβρίου 2007,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον L. Flynn, επικουρούμενο από τον A. Dal Ferro, avvocato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

αναιρεσείουσα στην υπόθεση C-445/07 P,

όπου ο έτερος διάδικος είναι:

ο **Ente per le Ville Vesuviane,** με έδρα τη Νάπολη (Ιταλία), εκπροσωπούμενος από τον E. Soprano, avvocato,

προσφεύγων πρωτοδίκως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

και

Ente per le Ville Vesuviane, με έδρα τη Νάπολη (Ιταλία), εκπροσωπούμενος από τον E. Soprano, avvocato,

αναιρεσείων στην υπόθεση C-455/07 P,

όπου ο έτερος διάδικος είναι:

η **Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,** εκπροσωπούμενη από τον L. Flynn, επικουρούμενο από τον A. Dal Ferro, avvocato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, M. Ilešič, A. Tizzano, A. Borg Barthet και J.-J. Kasel (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: R. Grass

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 12ης Φεβρουαρίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την αίτηση αναιρέσεώς της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 18ης Ιουλίου 2007, Τ-189/02, Ente per le Ville Vesuviane κατά Επιτροπής (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία απορρίφθηκε η προβληθείσα εκ μέρους της ένσταση απαραδέκτου.

2 Με την αίτηση αναιρέσεώς του, ο Ente per le Ville Vesuviane (στο εξής: Ente) ζητεί την αναίρεση της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως με την οποία το Πρωτοδικείο απέρριψε την προσφυγή του που είχε ως αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως D (2002) 810 111 της Επιτροπής, της 13ης Μαρτίου 2002, περί καταργήσεως της χρηματοπιστωτικής συνδρομής του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Αναπτύξεως (ΕΤΠΑ) υπέρ επενδύσεως σε υποδομές στην Καμπανία (Ιταλία) όσον αφορά ολοκληρωμένο σύστημα τουριστικής αξιοποιήσεως τριών βεζουβιανών επαύλεων (στο εξής: επίδικη απόφαση).

Το νομικό πλαίσιο

3 Το ΕΤΠΑ συστάθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 724/75 του Συμβουλίου, της 18ης Μαρτίου 1975 (GU L 73, σ. 1, και —διορθωτικό— GU L 110, σ. 44), ο οποίος αφού τροποποιήθηκε επανειλημμένα αντικαταστάθηκε στη συνέχεια, από 1ης Ιανουαρίου 1985, από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1787/84 του Συμβουλίου, της 19ης Ιουνίου 1984 (ΕΕ L 169, σ. 1). Το 1988, το καθεστώς των διαρθρωτικών ταμείων τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2052/88 του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1988, για την αποστολή των διαρθρωτικών ταμείων, την αποτελεσματικότητά τους και το

συντονισμό των παρεμβάσεών τους μεταξύ τους καθώς και με τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων υφιστάμενων χρηματοδοτικών οργάνων (ΕΕ L 185, σ. 9).

4 Στις 19 Δεκεμβρίου 1988, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 4254/88 για τις διατάξεις εφαρμογής του κανονισμού 2052/88 όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Αναπτύξεως (ΕΕ L 374, σ. 15). Ο κανονισμός 4254/88 αντικατέστησε τον κανονισμό 1787/84. Τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2083/93 του Συμβουλίου, της 20ής Ιουλίου 1993 (ΕΕ L 193, σ. 34).

5 Το άρθρο 12 του κανονισμού 4254/88, με τίτλο «Μεταβατικές διατάξεις», ορίζει:

«Τα τμήματα των ποσών που έχουν αναληφθεί για την παροχή συνδρομής σε σχέδια για τα οποία αποφάσισε η Επιτροπή πριν από την 1η Ιανουαρίου 1989 δυνάμει του ΕΤΠΑ και τα οποία δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο αίτησης οριστικής πληρωμής στην Επιτροπή πριν από τις 31 Μαρτίου 1995 αποδεσμεύονται αυτεπαγγέλτως από την Επιτροπή το αργότερο έως τις 30 Σεπτεμβρίου 1995, με την επιφύλαξη των σχεδίων που έχουν ανασταλεί για δικαστικούς λόγους.»

Ιστορικό της διαφοράς

6 Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης περιγράφονται ως εξής στις σκέψεις 4 έως 16 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως:

«4 Ο προσφεύγων είναι σύμπραξη στην οποία μετέχουν το Ιταλικό Δημόσιο, η περιφέρεια της Καμπανίας, η επαρχία της Νάπολης και πολλές κοινότητες. Αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου. Ιδρύθηκε με τον ιταλικό νόμο

αριθ. 578 της 29ης Ιουλίου 1971, με σκοπό τη διατήρηση και αξιοποίηση των αρχιτεκτονικών συγκροτημάτων που αποτελούνται από τις κατασκευασθείσες τον 18ο αιώνα βεζουβιανές επαύλεις και τα παραρτήματά τους (πάρκα, κήπους και βοηθητικά κτίρια).

5 Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρέσχε ο προσφεύγων, τα οποία δεν αμφισβήτησε η Επιτροπή, το 1986, το Ιταλικό Δημόσιο ζήτησε από το όργανο αυτό, κατ' αίτηση του προσφεύγοντος, τη χορήγηση χρηματοπιστωτικής συνδρομής από το ΕΤΠΑ για να πραγματοποιήσει επένδυση υποδομών με σκοπό ένα ολοκληρωμένο σύστημα αξιοποιήσεως του κατώτερου πάρκου της επαύλεως Favorita, του κήπου της επαύλεως Ruggiero και του αρχιτεκτονικού συγκροτήματος της επαύλεως Campolieto. Η πρώτη από τις βεζουβιανές αυτές επαύλεις ανήκει στο Ιταλικό Δημόσιο. Οι υπόλοιπες δύο ανήκουν στον προσφεύγοντα.

6 Με την απόφαση C (86) 2029/120, της 18ης Δεκεμβρίου 1986, που απευθυνόταν στην Ιταλική Δημοκρατία, η Επιτροπή χορήγησε χρηματοπιστωτική συνδρομή του ΕΤΠΑ (αριθ. 86/05/04/054) ύψους μέχρι 7,5 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες (ITL), έως το 50 % των επιλέξιμων δαπανών, για επένδυση σε υποδομές όσον αφορά το ανωτέρω σύστημα αξιοποίησης για τουριστικούς σκοπούς των επαύλεων Campolieto, Favorita και Ruggiero (στο εξής: απόφαση περί χορηγήσεως).

7 Με την απόφαση αυτή, ο προσφεύγων προσδιορίζεται ταυτοχρόνως ως δικαιούχος της ενισχύσεως (τρίτη αιτιολογική σκέψη και άρθρο 3) και ως υπεύθυνος για την αίτηση και την υλοποίηση του σχεδίου (παράρτημα της αποφάσεως). Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα του παραρτήματος της εν λόγω αποφάσεως, η περίοδος επιλεξιμότητας των δαπανών για την υλοποίηση του σχεδίου άρχιζε τον Ιανουάριο του 1987 και έληγε τον Ιούνιο του 1990. Κατά το άρθρο 4 της εν λόγω αποφάσεως, η Επιτροπή μπορούσε να μειώσει ή να καταργήσει τη συνδρομή του ΕΤΠΑ σε περίπτωση μη τηρήσεως των όρων που προέβλεπε η εν λόγω απόφαση, συμπεριλαμβανομένων των όρων που αφορούσαν το χρονικό πλαίσιο υλοποιήσεως του σχεδίου. Στην περίπτωση αυτή προβλεπόταν ότι η Επιτροπή μπορούσε να ζητήσει την επιστροφή όλου ή μέρους του ποσού της ενισχύσεως που είχε καταβληθεί στον "δικαιούχο της αποφάσεως". Η μείωση, η κατάργηση ή η απαίτηση επιστροφής μπορούσαν να χωρήσουν μόνο "μετά την υποβολή παρατηρήσεων του δικαιούχου εντός της προθεσμίας που προέβλεπε προς τούτο η Επιτροπή" (άρθρο 4).

8 Σε εκτέλεση της εν λόγω αποφάσεως, και κατόπιν αιτήματος των ιταλικών αρχών, καταβλήθηκαν δύο προκαταβολές, ύψους καθεμίας 3 δισεκατομμυρίων ITL, κατά τα έτη 1988 και 1990.

9 Με έγγραφο της 29ης Μαρτίου 1995, το Ιταλικό Δημόσιο ζήτησε παράταση της προθεσμίας για την κατάθεση των αιτήσεων τελικής πληρωμής, η οποία είχε ορισθεί με το άρθρο 12 του κανονισμού 4254/88 στις 31 Μαρτίου 1995, υποστηρίζοντας ότι οι εργασίες είχαν ανασταλεί λόγω "διαφόρων δικαστικών μέτρων" ή λόγω "διαφορών με τους εξωθέντες".

10 Με επιστολή της 15ης Φεβρουαρίου 2000, οι ιταλικές αρχές υπενθύμισαν ότι είχαν ζητήσει παράταση της προαναφερθείσας προθεσμίας. Ζήτησαν επίσης την κατά το δυνατόν ταχύτερη πληρωμή νέας προκαταβολής, προβάλλοντας ότι το ποσό των δαπανών που πραγματοποιήθηκαν μέχρι τότε ήταν κατά πολύ υψηλότερο από τις προκαταβολές που είχαν δοθεί. Προς στήριξη των αιτημάτων τους, οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν στην Επιτροπή έκθεση, της 16ης Ιουνίου 1999, που καταρτίστηκε κατόπιν ελέγχου του σχεδίου που πραγματοποίησαν με δική τους μέριμνα. Η έκθεση περιελάμβανε τα ακόλουθα στοιχεία: "ημερομηνία ολοκλήρωσης των πληρωμών" για τις εργασίες που αφορούσαν την έπαυλη Campolieto: 1994 "ημερομηνία ολοκλήρωσης (πραγματική)" των εργασιών της επαύλεως Ruggiero: 1994 και "ημερομηνία ολοκλήρωσης των εργασιών (πραγματική)" του "[πρώτου] σκέλους" των εργασιών που αφορούσαν την έπαυλη Favorita: 1993. Υπό τον τίτλο "Νομικοί λόγοι βάσει των οποίων δόθηκε η αναστολή", η έκθεση ανέφερε, σχετικά με την έπαυλη Campolieto, ότι "δεν [υπήρχαν] νομικά προβλήματα". Όσον αφορά την έπαυλη Ruggiero, ανέφερε "τις διαδικασίες εκκένωσης του κήπου από τους εκεί εγκατεστημένους". Όσον αφορά την ολοκλήρωση των εργασιών της επαύλεως Favorita, ανέφερε την "επίτευξη οριστικής παραχώρησης από το δημόσιο και την έξωση των παρανόμως εγκατεστημένων και των κοντέινερ που στέγαζαν τα θύματα του σεισμού". Εξάλλου, η έκθεση αυτή ανέφερε ότι η ενδεχόμενη μη καταβολή κοινοτικής χρηματοπιστωτικής συνδρομής "μπορεί να προκαλέσει σοβαρές οικονομικές δυσκολίες στον [προσφεύγοντα] σε περίπτωση που δεν καταστεί δυνατή η αντιστάθμιση με άλλες εξωτερικές χρηματοδοτήσεις (π.χ., ενδεχόμενη ένταξη του έργου στο [κοινοτικό πλαίσιο στήριξης] Καμπανία 94/99), δεδομένου ότι [ο προσφεύγων] δεν [διέθετε] ίδιους πόρους προς αντικατάσταση των προαναφερθέντων πόρων".

11 Με έγγραφο της 8ης Μαρτίου 2001, οι ιταλικές αρχές υπέβαλαν αίτηση για την καταβολή του υπολοίπου.

12 Με έγγραφο της 12ης Οκτωβρίου 2001, η Επιτροπή κοινοποίησε στις ιταλικές αρχές πρόταση περατώσεως της χρηματοπιστωτικής συνδρομής του ΕΤΠΑ. Η Επιτροπή, αφού υπογράμμισε ότι από τον φάκελο που της διαβιβάσθηκε δεν προέκυπτε ότι τα γεγονότα που παρατίθενται στην έκθεση της 16ης Ιουνίου 1999 (βλ. σκέψη 10 ανωτέρω) οδήγησαν σε δικαστικές διαδικασίες, επισήμανε με το έγγραφο αυτό ότι, ελλείψει δικαστικών λόγων υπό την έννοια του άρθρου 12 του κανονισμού 4254/88, η χρηματοπιστωτική συνδρομή είχε περατωθεί βάσει της αιτήσεως πληρωμής της 9ης Απριλίου 1990, δεδομένου ότι αυτή υπήρξε η τελευταία αίτηση πληρωμής πριν τις 31 Μαρτίου 1995. Διευκρίνισε ότι οι δηλωθείσες δαπάνες είχαν κριθεί επιλέξιμες μέχρι το ποσό των 2,8 δισεκατομμυρίων ITL, οπότε το οφειλόμενο από το ΕΤΠΑ ποσό ανερχόταν σε 1,4 δισεκατομμύρια ITL. Όρισε επομένως το προς ανάκτηση ποσό σε 4,6 δισεκατομμύρια ITL και προέβλεψε την αποδέσμευση του υπολοίπου, ύψους 1,5 δισεκατομμυρίων ITL. Εξάλλου, η Επιτροπή επισήμανε: "Λαμβάνοντας υπόψη ότι η περάτωση μπορεί να έχει οικονομική επίπτωση στον τελικό ή στους τελικούς δικαιούχους, σας καλώ επισήμως να μεριμνήσετε ώστε να ενημερωθούν προσηκόντως και να τους παρασχεθεί η δυνατότητα να γνωστοποιούν την άποψή τους επί των στοιχείων στα οποία στηρίχθηκε η επίδικη απόφαση. Παρακαλώ να μας διαβιβάσετε τις σχετικές πληροφορίες." Κάλεσε επίσης τις ιταλικές αρχές, σε περίπτωση μη συμφωνίας τους με την πρόταση περατώσεως, να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους εντός προθεσμίας δύο μηνών.

13 Με έγγραφο της 21ης Νοεμβρίου 2001, οι ιταλικές αρχές απάντησαν ότι "[η] οικονομική επίπτωση της [ανακτήσεως μέρους των δύο πρώτων σκελών της χρηματοπιστωτικής συνδρομής μέχρι του ποσού των 4,6 δισεκατομμυρίων ITL], στον προϋπολογισμό του τελικού δικαιούχου […] θα ήταν επαχθέστατη, δεδομένου ότι αυτός [είχε] χρησιμοποιήσει τους πόρους που είχαν καταβληθεί από την Επιτροπή για την πλήρη υλοποίηση των προβλεπόμενων εργασιών, με την πεποίθηση ότι η αίτηση […] παράτασης των προθεσμιών [για την κατάθεση των αιτήσεων οριστικής πληρωμής] θα γινόταν δεκτή". Συναφώς, οι ιταλικές αρχές προέβαλαν ότι, όπως προκύπτει από την έκθεση της 16ης Ιουνίου 1999, η υλοποίηση του σχεδίου είχε διαιρεθεί σε τρία λειτουργικά σκέλη, ένα εκ των οποίων, δηλαδή το σκέλος σχετικά με την ολοκλήρωση των εργασιών της επαύλεως Favorita, καθυστερούσε, λόγω δε της καθυστερήσεως αυτής οι ιταλικές αρχές είχαν ζητήσει αναστολή της προθεσμίας καταθέσεως της οριστικής αιτήσεως πληρωμής. Αντιθέτως, οι δαπάνες των δύο πρώτων σκελών των εργασιών, που αφορούσαν τις

επαύλεις Campolieto και Ruggiero, οι οποίες ανέρχονταν σε 7 996 087 050 ITL, είχαν πραγματοποιηθεί πριν τις 31 Μαρτίου 1995 και δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ειδικών αιτήσεων παράτασης.

14 Με έγγραφο της 13ης Μαρτίου 2002, η Επιτροπή κοινοποίησε στις ιταλικές αρχές την οριστική απόφασή της να περατώσει την επίδικη χρηματοπιστωτική συνδρομή βάσει της τελευταίας δήλωσης δαπανών που της είχε διαβιβασθεί πριν τις 31 Μαρτίου 1995, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην πρόταση περατώσεως της 12ης Οκτωβρίου 2001 [απόφαση D (2002) 810 111, στο εξής: επίδικη απόφαση]. Οι ιταλικές αρχές διαβίβασαν την απόφαση αυτή στον προσφεύγοντα με τηλεομοιοτυπία της 9ης Απριλίου 2002.

15 Με την επίδικη απόφαση η Επιτροπή επισήμανε ότι "δεν [της είχαν] αποσταλεί οι παρατηρήσεις του τελικού δικαιούχου". Υπογράμμισε, περαιτέρω, ότι οι ιταλικές αρχές δεν αμφισβήτησαν την άρνησή της να αναγνωρίσει ότι τα παρατεθέντα στην έκθεση της 16ης Ιουνίου 1999 (βλ. σκέψη 12 ανωτέρω) γεγονότα αποτελούσαν "δικαστικούς λόγους" υπό την έννοια του άρθρου 12 του κανονισμού 4254/88. Εξάλλου, δικαιολόγησε την απόρριψη της αιτήσεώς τους περί εγκρίσεως των δαπανών που αφορούσαν δύο σκέλη εργασιών (έπαυλη Campolieto και έπαυλη Ruggiero), οι οποίες είχαν πραγματοποιηθεί πριν τις 31 Μαρτίου 1995, δηλώθηκαν όμως μετά την ημερομηνία αυτή, προβάλλοντας ότι η αίτηση που υπέβαλαν οι αρχές αυτές με έγγραφο της 29ης Μαρτίου 1995 αφορούσε το συνολικό υπόλοιπο της χρηματοπιστωτικής συνδρομής (1,5 δισεκατομμύριο ITL). Η εν λόγω αίτηση παρατάσεως δεν διευκρίνιζε, πράγματι, αν αφορούσε ένα συγκεκριμένο μόνο μέρος των εργασιών, όπως υποστήριξαν οι ιταλικές αρχές με το έγγραφό τους της 21ης Νοεμβρίου 2001.

16 Με την ίδια απόφαση, η Επιτροπή επισήμανε, τέλος, ότι "ούτε η [επίδικη] απόφαση ούτε καμία άλλη διάταξη του κοινοτικού δικαίου εμπόδιζε το κράτος μέλος να αποφασίσει να μην προβεί στην ανάκτηση των ποσών που κατέβαλε με δική του πρωτοβουλία". Η Επιτροπή ζήτησε, εξάλλου, "επισήμως" από τις ιταλικές αρχές να ενημερώσουν τον τελικό δικαιούχο για την επίδικη απόφαση, με την αποστολή συστημένης επιστολής με απόδειξη παραλαβής. Παρατήρησε, συναφώς, ότι, "στον βαθμό που [η] [επίδικη] απόφαση [μπορούσε] να αφορά άμεσα και ατομικά τον

τελικό δικαιούχο, αυτός μπορ[ούσε] να ασκήσει προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου σε προθεσμία δύο μηνών, παρεκτεινόμενη κατά [δέκα] ημέρες λόγω αποστάσεως".»

Η διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

7 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 18 Ιουνίου 2002, ο Ente άσκησε προσφυγή ζητώντας την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως.

8 Προς στήριξη της προσφυγής του, ο Ente προέβαλε σειρά λόγων ακυρώσεως που αφορούσαν, αντιστοίχως, παράβαση του άρθρου 12 του κανονισμού 4254/88, προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας και έλλειψη αιτιολογίας, καθώς και πλημμελή εξέταση εκ μέρους της Επιτροπής.

9 Με το υπόμνημα αντικρούσεως, η Επιτροπή υποστήριξε το απαράδεκτο της προσφυγής, υποστηρίζοντας ότι «η επίδικη απόφαση δεν αφορούσε άμεσα τον Ente» υπό την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ.

10 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο απέρριψε την ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή και έκρινε την προσφυγή παραδεκτή.

11 Το Πρωτοδικείο, αφού υπενθύμισε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι «μία απόφαση αφορά άμεσα» ένα νομικό ή φυσικό πρόσωπο υπό την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, εκτίμησε ότι η νομική κατάσταση του Ente διέφερε σημαντικά από την κατάσταση των προσφευγουσών στις υποθέσεις επί των οποίων το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αποφάσεις της Επιτροπής δεν τις αφορούσαν

άμεσα (βλ. αποφάσεις της 2ας Μαΐου 2006, C-417/04 P, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-3881, και της 22ας Μαρτίου 2007, C-15/06 P, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-2591).

12 Πρώτον, το Πρωτοδικείο υπογράμμισε, με τη σκέψη 43 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι, αντίθετα προς τις αποφάσεις χορηγήσεως των κοινοτικών συνδρομών περί των οποίων επρόκειτο στις δύο προαναφερθείσες αποφάσεις της 2ας Μαΐου 2006 και της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, στις οποίες η Regione Siciliana αναφερόταν μόνον ως υπεύθυνη για την αίτηση αρχή ή ως υπεύθυνη για την υλοποίηση του σχεδίου αρχή, η επίδικη εν προκειμένω απόφαση χορηγήσεως όριζε, με το άρθρό της 3 καθώς και με την τρίτη αιτιολογική σκέψη της, τον Ente ως αρχή υπεύθυνη για την υλοποίηση του σχεδίου και συγχρόνως ως δικαιούχο της κοινοτικής συνδρομής.

13 Επισήμανε, δεύτερον, με τις σκέψεις 44 και 48 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ότι οι ιταλικές αρχές είχαν εν προκειμένω σαφώς εκφράσει την πρόθεσή τους να μην παρέμβουν υπέρ του δικαιούχου για να μετριάσουν τις οικονομικές συνέπειες ενδεχόμενης μείωσης της κοινοτικής συνδρομής, οπότε η πιθανότητα να επιβαρύνει η Ιταλική Δημοκρατία τον προϋπολογισμό της με το οικονομικό κόστος που αντιστοιχούσε στο ποσό της καταργηθείσας κοινοτικής συνδρομής ήταν καθαρά υποθετική.

14 Με τις σκέψεις 51 και 52 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο προσέθεσε ότι, αντίθετα προς την περίπτωση της προσφεύγουσας στην υπόθεση SLIM Sicilia κατά Επιτροπής (διάταξη του Πρωτοδικείου της 6ης Ιουνίου 2002, T-105/01, Συλλογή 2002, σ. II-2697), ο προσφεύγων εν προκειμένω είχε ονομαστικά προσδιοριστεί, με την απόφαση περί χορηγήσεως, ως δικαιούχος της κοινοτικής συνδρομής και του είχε ρητώς δοθεί το δικαίωμα να υποβάλει παρατηρήσεις στην Επιτροπή πριν την έκδοση οποιασδήποτε οριστικής αποφάσεως. Η ανάγκη να εξασφαλιστεί η δικαστική προστασία των παρεχόμενων δικονομικών εγγυήσεων επιβεβαιώνει την ενεργητική νομιμοποίηση του προσφεύγοντος κατά της επίδικης αποφάσεως.

15 Επί της ουσίας της υποθέσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε ως αβάσιμους, για τους λόγους που παρατίθενται στις σκέψεις 62 έως 77 και 87 έως 100 καθώς και στη σκέψη 101 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, τους τρεις λόγους ακυρώσεως που προέβαλε ο Ente.

Αιτήματα που προέβαλαν οι διάδικοι με τις αιτήσεις αναιρέσεως

Η αίτηση αναιρέσεως της Επιτροπής (υπόθεση C-445/07 P)

16 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση στο μέτρο που κρίνει παραδεκτή την προσφυγή ακυρώσεως που άσκησε ο Ente·

— να κρίνει απαράδεκτη την προσφυγή ακυρώσεως που άσκησε ο Ente κατά της επίδικης αποφάσεως·

— να καταδικάσει τον Ente στα δικαστικά έξοδα.

17 Ο Ente ζητεί από το Δικαστήριο:

— να συνεκδικάσει την υπόθεση C-445/07 P, στην οποία είναι αναιρεσείουσα η Επιτροπή, και την υπόθεση C-455/07 P, στην οποία αναιρεσείων είναι ο Ente, δεδομένου ότι οι δύο αυτές υποθέσεις είναι αντικειμενικά και υποκειμενικά συναφείς·

— να κρίνει αβάσιμη και να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως της Επιτροπής·

— να δεχθεί την αίτηση αναιρέσεως του Ente στην υπόθεση C-455/07 P, σύμφωνα με τα αιτήματα του αναιρεσείοντος·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα των δύο αιτήσεων αναιρέσεως και στα έξοδα της υποθέσεως T-189/02 ενώπιον του Πρωτοδικείου.

Η αίτηση αναιρέσεως του Ente (υπόθεση C-455/07 P)

18 Ο Ente ζητεί από το Δικαστήριο:

— να αναιρέσει εν μέρει, σύμφωνα με τους λόγους αναιρέσεως που αναφέρονται ανωτέρω, την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και, συνεπακόλουθα, να ακυρώσει την επίδικη απόφαση·

— επικουρικώς, να αναιρέσει εν μέρει, σύμφωνα με τους λόγους αναιρέσεως που αναφέρονται ανωτέρω, την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του Πρωτοδικείου προκειμένου να αποφανθεί αυτό επί της ουσίας της υπό κρίση διαφοράς υπό το φως των οδηγιών που θα παράσχει προς τούτο το Δικαστήριο·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα τόσο της παρούσας διαδικασίας όσο και στα έξοδα της υποθέσεως T-189/02 ενώπιον του Πρωτοδικείου.

19 Η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να κρίνει απαράδεκτη και/ή αβάσιμη την αίτηση αναιρέσεως του Ente κατά της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως·

— να καταδικάσει τον Ente στα δικαστικά έξοδα της παρούσας διαδικασίας και στα έξοδα ενώπιον του Πρωτοδικείου.

20 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 12ης Μαρτίου 2008, διατάχθηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων C-445/07 P και C-455/07 P προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και έκδοση κοινής αποφάσεως.

Επί των αναιρέσεων

Όσον αφορά την αίτηση αναιρέσεως της Επιτροπής κατά του Ente (C-445/07 P)

Επιχειρήματα των διαδίκων

21 Εισαγωγικά, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 56, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, νομιμοποιείται ενεργητικώς να ασκήσει αναίρεση κατά της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως καθόσον το Πρωτοδικείο επέλυσε δικονομικό ζήτημα που αφορούσε ένσταση απαραδέκτου της προσφυγής, παρά το γεγονός ότι ήταν η νικήσασα διάδικος, δεδομένου ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση απέρριψε την προσφυγή του Ente ως αβάσιμη.

22 Συναφώς, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι οι αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 2002, C-23/00 P, Συμβούλιο κατά Boehringer (Συλλογή 2002, σ. I-1873) και της 22ας Φεβρουαρίου 2005, C-141/02 P, Επιτροπή κατά max.mobil (Συλλογή 2005, σ. I-1283) έχουν εφαρμογή στην περίπτωσή της, παρά το γεγονός ότι είχε προβάλει την ένσταση απαραδέκτου με το υπόμνημά της αντικρούσεως και όχι με χωριστό δικόγραφο, όπως προβλέπει το άρθρο 114, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου.

23 Προς στήριξη της αναιρέσεώς της, η Επιτροπή προβάλλει έναν και μοναδικό λόγο ζητώντας να αναγνωρισθεί ότι το Πρωτοδικείο, παρεκκλίνοντας από την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την έννοια του «προσώπου που το αφορά άμεσα» του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, υπέπεσε σε νομική πλάνη.

24 Το Πρωτοδικείο εσφαλμένα παρέθεσε ορισμένα στοιχεία που διακρίνουν την κατάσταση του Ente σε σχέση με την κατάσταση των προσφευγουσών στις προαναφερθείσες αποφάσεις της 2ας Μαΐου 2006 και της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής.

25 Η Επιτροπή υποστηρίζει, πρώτον, ότι το γεγονός ότι ο Ente προσδιορίσθηκε με την απόφαση περί χορηγήσεως ως ο τελικός δικαιούχος της κοινοτικής συνδρομής, σε αντίθεση με τις προσφεύγουσες στις προπαρατεθείσες αποφάσεις της 2ας Μαΐου 2006 και της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, οι οποίες αναφέρονται αντιστοίχως ως αρχή υπεύθυνη για την αίτηση και ως αρχή υπεύθυνη για την υλοποίηση του έργου, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη προκειμένου να διαπιστωθεί ότι η απόφαση «τον αφορά άμεσα» υπό την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ.

26 Επιπλέον, η διάκριση του Πρωτοδικείου μεταξύ του τελικού δικαιούχου και του υπεύθυνου του έργου αντιβαίνει στη λογική και στην ορολογία του καθεστώτος των διαρθρωτικών ταμείων, το οποίο βασίζεται στη στενή σχέση μεταξύ των δύο αυτών λειτουργιών. Συναφώς, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι ο δικαιούχος χρηματοπιστωτικής συνδρομής χορηγηθείσας σε κράτος μέλος δικαιούται να λάβει τη συνδρομή αυτή όχι βάσει της κοινοτικής αποφάσεως, αλλά απλώς βάσει των εθνικών διατάξεων που θεσπίσθηκαν κατόπιν της αποφάσεως αυτής.

27 Ακολούθως, το γεγονός ότι, εν προκειμένω, οι ιταλικές αρχές εκδήλωσαν την πρόθεσή τους να μετακυλίσουν τις οικονομικές συνέπειες της επίδικης αποφάσεως στον τελικό δικαιούχο στερείται σημασίας για τους σκοπούς της ανάλυσης του παραδεκτού της προσφυγής βάσει του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ. Συγκεκριμένα, κατά την Επιτροπή, το γεγονός και μόνον ότι τα κράτη μέλη που είναι αποδέκτες της αποφάσεως αυτής διαθέτουν εξουσία εκτιμήσεως ως προς την εφαρμογή της αρκεί για να αποκλείσει το ενδεχόμενο να έχει η απόφαση αυτή άμεση επίπτωση σε πρόσωπα που δεν είναι αποδέκτες της [βλ., ιδίως, διατάξεις του Πρωτοδικείου SLIM Sicilia κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, και της 8ης Ιουλίου 2004, T-341/02, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-2877].

28 Τέλος, η Επιτροπή προβάλλει ότι το Πρωτοδικείο, αναγνωρίζοντας, με τη σκέψη 52 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, την ενεργητική νομιμοποίηση του Ente λόγω της αναγκαιότητας να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική δικαστική προστασία των διαδικαστικών εγγυήσεων που παρέχονται με την απόφαση περί χορηγήσεως, ήλθε σε αντίθεση με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία δεν μπορεί να αναγνωριστεί, στο όνομα της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ το δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή για την ακύρωση κοινοτικής πράξεως της οποίας δεν είναι ο αποδέκτης (βλ., αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 2002, C-50/00 P, Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2002, σ. I-6677, και της 1ης Απριλίου 2004, C-263/02 P, Επιτροπή κατά Jégo-Quéré, Συλλογή 2004, σ. I-3425).

29 Κατά την ίδια νομολογία, στα κράτη μέλη εναπόκειται η θέσπιση συστήματος μέσων παροχής ενδίκου προστασίας και διαδικασιών που να διασφαλίζουν τον σεβασμό του δικαιώματος αποτελεσματικής ένδικης προστασίας. Επομένως, ο Ente έπρεπε να προσβάλει το κύρος της επίδικης αποφάσεως ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων καλώντας τους να υποβάλουν προδικαστικό ερώτημα σχετικά με το κύρος βάσει του άρθρου 234 ΕΚ.

30 Ο Ente εκτιμά, αντιθέτως, ότι ορθώς δέχθηκε το Πρωτοδικείο την ιδιότητα του «προσώπου που το αφορά άμεσα» υπό την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ.

31 Όσον αφορά, πρώτον, την ιδιότητα του δικαιούχου κοινοτικής χρηματοδότησης, ο Ente θεωρεί ότι από την a contrario ανάγνωση της σκέψης 67 της προπαρατεθείσας διάταξης του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουλίου 2004, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, προκύπτει σαφώς ότι η απόφαση που καταργεί ή μειώνει τη χρηματοπιστωτική συνδρομή αφορά άμεσα τον τελικό δικαιούχο της. Η ερμηνεία αυτή είναι σύμφωνη με τη νομολογία περί κρατικών ενισχύσεων βάσει της οποίας οι δικαιούχοι ενισχύσεων που απαγορεύθηκαν ή περιορίστηκαν με αποφάσεις της Επιτροπής θίγονται άμεσα από τις αποφάσεις αυτές και μπορούν να ζητήσουν την ακύρωσή τους κατ' εφαρμογή του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ (βλ., ιδίως, αποφάσεις της 19ης Οκτωβρίου 2000, C-15/98 και C-105/99, Ιταλία και Sardegna Lines κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-8855, σκέψεις 34 έως 36, καθώς και της 29ης Απριλίου 2004, C-298/00 P, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-4087, σκέψη 39).

32 Ο Ente εκτιμά ότι η λογική του καθεστώτος των διαρθρωτικών ταμείων που προβάλει η Επιτροπή είναι αλυσιτελής στο πλαίσιο της εξέτασης της υπό κρίση προσφυγής, δεδομένου ότι οι κανόνες που απαρτίζουν την αρχή της συγχώνευσης μεταξύ των λειτουργιών της υπεύθυνης αρχής και του τελικού δικαιούχου είχαν εφαρμογή σε περιόδους προγραμματισμού μεταγενέστερες από την επίδικη εν προκειμένω περίοδο. Στο πλαίσιο αυτό, είναι επίσης αλυσιτελής η αναφορά σε εθνικές διατάξεις που θεσπίσθηκαν μετά την έκδοση της αποφάσεως περί χορηγήσεως της χρηματοπιστωτικής συνδρομής, καθόσον τα μέτρα αυτά ουδόλως μπορούν να επηρεάσουν το δικαίωμα που παρέχει η Επιτροπή στον Ente, δικαιούχο της εν λόγω χρηματοπιστωτικής συνδρομής.

33 Ο Ente βάλλει στη συνέχεια κατά της επιχειρηματολογίας της Επιτροπής ως προς την ύπαρξη εξουσίας εκτιμήσεως των ιταλικών αρχών. Συναφώς, προβάλλει κυρίως ότι η συλλογιστική του Πρωτοδικείου βασίζεται στο ότι η επίδικη απόφαση είχε ως αποτέλεσμα, πέραν της υποχρεώσεως επιστροφής των ποσών που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως, την αποδέσμευση ενός ποσού που διατέθηκε αρχικώς, αλλά δεν καταβλήθηκε. Πάντως, η αποδέσμευση αυτή παρήγαγε άμεσα αποτελέσματα επί του Ente, δικαιούχου της χρηματοπιστωτικής συνδρομής, χωρίς να απαιτείται προς τούτο σχετική παρέμβαση των ιταλικών αρχών ή του εσωτερικού δικαίου.

34 Εν πάση περιπτώσει, όπως προκύπτει τόσο από την προπαρατεθείσα διάταξη του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουλίου 2004, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, όσο και από τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ruiz-Jarabo Colomer στην υπόθεση C-417/04 P, Regione Siciliana κατά Επιτροπής επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 2ας Μαΐου 2006, προπαρατεθείσα, όταν η εξουσία εκτιμήσεως των εθνικών αρχών είναι καθαρά θεωρητική, εφόσον δεν υφίσταται καμία αμφιβολία για τη βούληση των εθνικών αρχών που είναι επιφορτισμένες με την εφαρμογή της κοινοτικής αποφάσεως, ο προσφεύγων

επηρεάζεται άμεσα. Πάντως, τούτο ισχύει εν προκειμένω, δεδομένου ότι οι ιταλικές αρχές ανακοίνωσαν επισήμως στην Επιτροπή, με την επιστολή τους της 21ης Νοεμβρίου 2001, τη βούλησή τους να ανακτήσουν από τον Ente τα επιστρεπτέα στην Επιτροπή ποσά σε περίπτωση αποφάσεως περί περατώσεως της χρηματοπιστωτικής συνδρομής. Επομένως, μεταξύ της επίδικης αποφάσεως και των επιπτώσεών της στον δικαιούχο της χρηματοπιστωτικής συνδρομής δεν μεσολάβησε καμία αυτοτελής δήλωση βουλήσεως των εν λόγω αρχών.

35 Όσον αφορά, τέλος, τη συλλογιστική του Πρωτοδικείου ως προς την αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, ο Ente υπενθυμίζει ότι, δυνάμει της αποφάσεως περί χορηγήσεως, είχε δικαίωμα ακρόασης και ότι η Επιτροπή προσέβαλε το δικαίωμα αυτό κατά τη λήψη της επίδικης αποφάσεως. Η ύπαρξη του δικαιώματος αυτού συμβάλλει περαιτέρω στην απόδειξη της δημιουργίας άμεσου νομικού δεσμού μεταξύ της αποφάσεως της Επιτροπής και της απόψεως του Ente.

36 Αντιθέτως προς όσα ισχυρίζεται η Επιτροπή, το Πρωτοδικείο, δεχόμενο το παραδεκτό της προσφυγής πρωτοδίκως, ουδόλως απέβλεψε στη διαμόρφωση εκτάκτου ενδίκου βοηθήματος, αλλά εφάρμοσε ορθώς το άρθρο 230 ΕΚ.

37 Ο Ente υπογραμμίζει ότι το ένδικο βοήθημα που πρότεινε η Επιτροπή, με το οποίο προβάλλεται η ακυρότητα της επίδικης αποφάσεως περατώσεως ενώπιον των ιταλικών δικαστηρίων ζητώντας την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, θα οδηγούσε, στην πραγματικότητα, στο απαράδεκτο αυτής της διαδικασίας. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 14ης Δεκεμβρίου 1962, Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes κ.λπ. κατά Συμβουλίου, 16/62 και 17/62, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 829, καθώς και Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου, προπαρατεθείσα), η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου στο πλαίσιο του άρθρου 234, πρώτο εδάφιο, στοιχείο β΄, ΕΚ περιορίζεται μόνο στις πράξεις κανονιστικής ή γενικής ισχύος. Η επίδικη απόφαση, ως πράξη ατομικής ισχύος, δεν μπορεί επομένως να αποτελέσει αντικείμενο προδικαστικής παραπομπής.

38 Εξάλλου, εάν γίνει δεκτό ότι ο προσφεύγων μπορεί να εναντιωθεί, ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, στην εκτέλεση της επίδικης αποφάσεως στηριζόμενος στο μη

νόμιμο της αποφάσεως αυτής, τούτο θα ισοδυναμούσε με αναγνώριση της δυνατότητάς του να παρακάμψει τον απρόσβλητο χαρακτήρα που απέκτησε η απόφαση αυτή μετά την εκπνοή των προθεσμιών προσφυγής του άρθρου 230, πέμπτο εδάφιο, ΕΚ.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

39 Εισαγωγικά, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, δυνάμει του άρθρου 56, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, η αίτηση αναιρέσεως μπορεί να ασκηθεί από τον εν όλω ή εν μέρει ηττηθέντα διάδικο.

40 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, είναι παραδεκτή η αίτηση αναιρέσεως κατ' αποφάσεως του Πρωτοδικείου με την οποία απορρίφθηκε ένσταση απαραδέκτου που είχε προτείνει διάδικος κατά της προσφυγής, μολονότι το Πρωτοδικείο, με την ίδια απόφαση, απέρριψε στη συνέχεια την προσφυγή ως αβάσιμη (αποφάσεις Συμβούλιο κατά Boehringer, προπαρατεθείσα, σκέψη 50 Επιτροπή κατά max.mobil, προπαρατεθείσα, σκέψεις 50 και 51, και της 7ης Ιουνίου 2007, C-362/05 P, Wunenburger κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. I-4333, σκέψη 37).

41 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή προέβαλε, όπως προκύπτει από τη σκέψη 23 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ένσταση απαραδέκτου ενώπιον του Πρωτοδικείου, ότι η ένσταση αυτή απορρίφθηκε με τη σκέψη 53 της αποφάσεως αυτής και ότι, στη συνέχεια, η εν λόγω απόφαση απέρριψε την προσφυγή του Ente ως αβάσιμη.

42 Όσον αφορά το βάσιμο της αιτήσεως αναιρέσεως της Επιτροπής, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, βάσει του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, μια περιφερειακή ή τοπική αρχή έχει τη δυνατότητα, εφόσον δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας έχει νομική προσωπικότητα, να ασκήσει προσφυγή κατά αποφάσεων των οποίων είναι αποδέκτης και κατά αποφάσεων οι οποίες, αν και εκδίδονται ως κανονισμοί ή αποφάσεις

απευθυνόμενες σε άλλο πρόσωπο, την αφορούν άμεσα και ατομικά (βλ. αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 2001, C-452/98, Nederlandse Antillen κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2001, σ. I-8973, σκέψη 51, και της 10ης Απριλίου 2003, C-142/00 P, Επιτροπή κατά Nederlandse Antillen, Συλλογή 2003, σ. I-3483, σκέψη 59).

43 Δεδομένου ότι η επίδικη απόφαση κοινοποιήθηκε από την Επιτροπή στην Ιταλική Δημοκρατία, πρέπει να εξακριβωθεί αν ο Ente άσκησε παραδεκτώς προσφυγή ακυρώσεως κατά της εν λόγω αποφάσεως και, ειδικότερα, αν η απόφαση αυτή τον αφορά άμεσα και ατομικά.

44 Στο μέτρο που δεν αμφισβητήθηκε ότι η επίδικη απόφαση αφορά άμεσα τον Ente, η εξέταση του Πρωτοδικείου περιορίστηκε στο αν τον αφορά άμεσα.

45 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία, η προϋπόθεση να αφορά η απόφαση που αποτελεί το αντικείμενο της προσφυγής άμεσα ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο, την οποία θέτει το άρθρο 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, απαιτεί να συντρέχουν σωρευτικώς δύο κριτήρια, δηλαδή, πρώτον, το αμφισβητούμενο κοινοτικό μέτρο να παράγει άμεσα αποτελέσματα έναντι της νομικής καταστάσεως του ιδιώτη και, δεύτερον, να μην αφήνει καμία εξουσία εκτιμήσεως στους αποδέκτες του, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του, δεδομένου ότι αυτή έχει καθαρά αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικά από την κοινοτική ρύθμιση, χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλόμενων κανόνων (βλ. αποφάσεις της 5ης Μαΐου 1998, C-404/96 P, Glencore Grain κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-2435, σκέψη 41· της 29ης Ιουνίου 2004, C-486/01 P, Front national κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 2004, σ. I-6289, σκέψη 34· της 2ας Μαΐου 2006, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 28, και της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 31).

46 Το ίδιο ισχύει όταν η δυνατότητα των αποδεκτών να μην ενεργήσουν σύμφωνα με την κοινοτική πράξη είναι καθαρά θεωρητική, δεδομένου ότι δεν υφίσταται αμφιβολία ως προς τη βούλησή τους να συμμορφωθούν προς την πράξη αυτή (απόφαση της 5ης Μαΐου 1998, C-386/96 P, Dreyfus κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-2309, σκέψη 44· βλ., επίσης, συναφώς, απόφαση της 17ης Ιανουαρίου 1985, Πειραϊκή-Πατραϊκή κ.λπ. κατά Επιτροπής, 11/82, Συλλογή 1985, σ. 207, σκέψεις 8 έως 10).

47 Όσον αφορά το πρώτο κριτήριο, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι ο ορισμός, με απόφαση περί χορηγήσεως κοινοτικής χρηματοπιστωτικής συνδρομής, περιφερειακής ή τοπικής αρχής ως αρχής υπεύθυνης για την υλοποίηση σχεδίου του ΕΤΠΑ δεν προϋποθέτει να είναι η ίδια η αρχή αυτή ο δικαιούχος της εν λόγω συνδρομής (προπαρατεθείσες αποφάσεις της 2ας Μαΐου 2006, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, σκέψεις 29 και 30, και της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, σκέψη 32).

48 Εξάλλου, το γεγονός ότι η Regione Siciliana αναφέρεται στο παράρτημα της αποφάσεως περί χορηγήσεως ως η υπεύθυνη αρχή για την αίτηση της χρηματοπιστωτικής συνδρομής δεν έχει ως συνέπεια τη δημιουργία άμεσης σχέσης μεταξύ αυτής και της κοινοτικής χρηματοπιστωτικής συνδρομής, στην απόφαση δε περί χορηγήσεως διευκρινίζεται ότι ζητήθηκε και χορηγήθηκε στο οικείο κράτος μέλος (απόφαση της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 36).

49 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη σκέψη 4 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, ο Ente ιδρύθηκε με ιταλικό νόμο με σκοπό τη διατήρηση και αξιοποίηση ορισμένων αρχιτεκτονικών συγκροτημάτων στην περιφέρεια της Καμπανίας, εκπροσωπεί έναν όμιλο διαφόρων ιταλικών δημοσίων φορέων, μεταξύ των οποίων και το Ιταλικό Δημόσιο, και η Επιτροπή ουδόλως συνδέεται με αυτόν.

50 Εξάλλου, όπως προκύπτει από τη σκέψη 5 της εν λόγω αποφάσεως, την αίτηση για τη χρηματοπιστωτική συνδρομή του ΕΤΠΑ, ενόψει της υλοποιήσεως των σχεδιαζόμενων από τον Ente μέτρων που αφορούν τις υποδομές, υπέβαλε ενώπιον της Επιτροπής η Ιταλική Δημοκρατία και η χρηματοπιστωτική συνδρομή χορηγήθηκε από την Επιτροπή στο κράτος μέλος αυτό.

51 Υπό τις συνθήκες αυτές, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 50 των προτάσεών της, ως δικαιούχος της επίδικης χρηματοπιστωτικής συνδρομής πρέπει να θεωρηθεί η Ιταλική Δημοκρατία, η οποία είναι ο αποδέκτης της επίδικης αποφάσεως.

52 Εξάλλου, από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν προκύπτει ότι ο Ente είχε υποχρέωση, απορρέουσα από την επίδικη απόφαση ή από άλλη διάταξη του κοινοτικού δικαίου που διέπει το αποτέλεσμα της αποφάσεως αυτής, να επιστρέψει το ποσό που αντιστοιχεί στο υπόλοιπο της αποδεσμευθείσας χρηματοπιστωτικής συνδρομής.

53 Αντιθέτως, από τη σκέψη 7 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή επιφύλαξε ρητώς, με την επίδικη απόφαση, τη δυνατότητα της Ιταλικής Δημοκρατίας να μην προβεί σε αναζήτηση των ποσών που είχαν χορηγηθεί με δική της πρωτοβουλία στον δικαιούχο της χρηματοπιστωτικής συνδρομής.

54 Επομένως, αντιθέτως προς όσα έκρινε το Πρωτοδικείο, με τη σκέψη 43 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το γεγονός και μόνον ότι ο Ente προσδιορίσθηκε ονομαστικώς, με την τρίτη αιτιολογική σκέψη και με το άρθρο 3 της αποφάσεως περί χορηγήσεως, ως δικαιούχος της κοινοτικής χρηματοπιστωτικής συνδρομής, δεν μπορεί να διαχωρίσει τη νομική κατάστασή του από αυτήν των φορέων που αφορούσαν οι προαναφερθείσες αποφάσεις της 2ας Μαΐου 2006 και της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, και δεν συνεπάγεται επομένως ότι ο Ente κατέστη ο ίδιος δικαιούχος του δικαιώματος επί της εν λόγω χρηματοπιστωτικής συνδρομής.

55 Όσον αφορά το δεύτερο κριτήριο σχετικά με την άμεση επιρροή, από τη νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 45 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι το κριτήριο αυτό πληρούται όταν το κοινοτικό μέτρο έχει αυτόματο χαρακτήρα και η εφαρμογή του απορρέει αποκλειστικά από την κοινοτική ρύθμιση χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλόμενων κανόνων.

56 Εν προκειμένω, το γεγονός ότι οι ιταλικές αρχές εκδήλωσαν την πρόθεσή τους να ανακτήσουν τα ποσά που καταβλήθηκαν αχρεωστήτως προς τον Ente υποδηλώνει την ύπαρξη αυτοτελούς βουλήσεώς τους, ελλείψει σχετικών υποχρεώσεων βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας.

57 Κατά συνέπεια, αντιθέτως προς όσα έκρινε το Πρωτοδικείο, με τις σκέψεις 46 έως 48 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, το γεγονός ότι οι ιταλικές αρχές είχαν εκφράσει, με επιστολή τους προς την Επιτροπή, την πρόθεσή τους να μετακυλίσουν στον Ente τις οικονομικές συνέπειες ενδεχόμενης αποφάσεως της Επιτροπής περί καταργήσεως της κοινοτικής χρηματοπιστωτικής συνδρομής δεν αρκεί για να αποδειχθεί το άμεσο συμφέρον που απαιτεί το άρθρο 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ.

58 Βεβαίως, το Δικαστήριο έχει κρίνει, κατ' εξαίρεση, ότι παρά την έλλειψη εθνικών εκτελεστικών μέτρων, η πράξη μπορεί «να αφορά άμεσα» τον προσφεύγοντα υπό την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, εάν άλλοι παράγοντες, μεταξύ των οποίων η καθαρά υποθετική δυνατότητα να μη δώσει συνέχεια στην επίδικη απόφαση, επιτρέπουν να συναχθεί η ύπαρξη άμεσου συμφέροντός του (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις, Dreyfus κατά Επιτροπής, σκέψεις 47 και 52, καθώς και Πειραϊκή-Πατραϊκή κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 7 και 9 έως 10).

59 Επιβάλλεται ωστόσο η διαπίστωση ότι εν προκειμένω η νομολογία αυτή δεν έχει εφαρμογή.

60 Συγκεκριμένα, όπως υπογράμμισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 64 των προτάσεών της, οι διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου δεν αρκούν για να εξαχθεί συμπέρασμα όσον αφορά τη μεταγενέστερη συμπεριφορά του αποδέκτη της επίδικης αποφάσεως. Το αν η απόφαση αφορά άμεσα τον Ente δεν μπορεί να συναχθεί απλώς από τη νομικώς μη δεσμευτική ανακοίνωση των ιταλικών αρχών για την πρόθεσή τους να ανακτήσουν την ενίσχυση από αυτόν, στον βαθμό που, ιδίως, δεν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο η Ιταλική Δημοκρατία να παραιτηθεί, λόγω ιδιαίτερων περιστάσεων, καθόσον κατέχει συμμετοχή στον Ente, από την αξίωση επιστροφής του ποσού.

61 Ομοίως, είναι αλυσιτελής εν προκειμένω η νομολογία σε θέματα κρατικών ενισχύσεων που παραθέτει ο Ente στο πλαίσιο της αιτήσεώς του αναιρέσεως. Συγκεκριμένα, σε αντίθεση με την πρακτική που συνήθως ακολουθείται από την Επιτροπή σε θέματα κρατικών ενισχύσεων που κρίθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, οι αποφάσεις των οποίων περιέχουν διατάξεις που επιτάσσουν στα κράτη μέλη να ανακτήσουν από τους δικαιούχους των ενισχύσεων τα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά, η επίδικη

απόφαση ουδόλως επέβαλε στο οικείο κράτος μέλος, όπως υπενθυμίζεται με τη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, την υποχρέωση να ανακτήσει τα ποσά από τους τελικούς δικαιούχους.

62 Συναφώς, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει ο Ente, η υποχρέωση ενημέρωσης του τελικού δικαιούχου δεν μπορεί να εξομοιωθεί με μια τέτοια επιταγή.

63 Από όλα τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η επίδικη απόφαση «δεν αφορούσε άμεσα» τον Ente, υπό την έννοια του άρθρου 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, και ότι, επομένως, η προσφυγή του ενώπιον του Πρωτοδικείου ήταν απαράδεκτη.

64 Το συμπέρασμα αυτό δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση από το επιχείρημα που δέχθηκε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 52 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως, σύμφωνα με το οποίο η αναγκαιότητα εξασφάλισης των διαδικαστικών εγγυήσεων που παρέχονται στον Ente, ιδίως δε της ρητής νομιμοποίησής του να υποβάλει τις παρατηρήσεις του ενώπιον της Επιτροπής, επιβεβαιώνει ότι πρέπει να αναγνωριστεί η ενεργητική νομιμοποίησή του να προσβάλει την απόφαση.

65 Συγκεκριμένα, αν πρέπει να κατοχυρώνεται για τους ιδιώτες η αποτελεσματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που αντλούν από την κοινοτική έννομη τάξη (προπαρατεθείσες αποφάσεις Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου, σκέψη 39 Επιτροπή κατά Jégo-Quéré, σκέψη 29, και της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, σκέψη 39), η επίκληση του δικαιώματος για μια τέτοια προστασία δεν μπορεί ωστόσο να θέσει υπό αμφισβήτηση τις προϋποθέσεις που τάσσει το άρθρο 230 ΕΚ.

66 Κατά πάγια νομολογία, η δικαστική προστασία των φυσικών ή νομικών προσώπων που δεν έχουν τη δυνατότητα, λόγω των προϋποθέσεων του παραδεκτού που θέτει το άρθρο 230, τέταρτο εδάφιο, ΕΚ, να προσβάλλουν απευθείας πράξεις των κοινοτικών οργάνων όπως η επίδικη απόφαση πρέπει να εξασφαλίζεται αποτελεσματικώς με την άσκηση ενδίκων βοηθημάτων ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται, σύμφωνα με την αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας που

καθιερώνει το άρθρο 10 ΕΚ, να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν, στο μέτρο του δυνατού, τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες που διέπουν την άσκηση των ενδίκων βοηθημάτων κατά τρόπον ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στα φυσικά και νομικά πρόσωπα να αμφισβητούν ενώπιον των δικαστηρίων τη νομιμότητα οποιασδήποτε αποφάσεως ή εθνικού μέτρου σχετικά με την εφαρμογή επ' αυτών κοινοτικής πράξεως όπως η επίδικη απόφαση, προβάλλοντας την ακυρότητά της και οδηγώντας έτσι τα δικαστήρια αυτά στην υποβολή συναφών προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις, Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου, σκέψεις 40 έως 42, Επιτροπή κατά Jégo-Quéré, σκέψεις 30 έως 32 και της 22ας Μαρτίου 2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής, σκέψη 39).

67 Συνεπώς, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομική πλάνη εκτιμώντας ότι η επίδικη απόφαση αφορά άμεσα τον Ente. Επομένως, η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί.

Επί του παραδεκτού της προσφυγής του Ente

68 Σύμφωνα με το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, σε περίπτωση αναιρέσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, το Δικαστήριο μπορεί να αποφανθεί οριστικώς επί της διαφοράς, εφόσον αυτή είναι ώριμη προς εκδίκαση, ή να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο για να αποφανθεί επ' αυτής.

69 Εν προκειμένω, το Δικαστήριο κρίνει ότι διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία για να αποφανθεί το ίδιο επί του παραδεκτού της προσφυγής που άσκησε ο Ente ενώπιον του Πρωτοδικείου.

70 Για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 49 έως 66 της παρούσας αποφάσεως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η επίδικη απόφαση αφορά άμεσα τον Ente.

71 Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφυγή που ασκήθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου από τον Ente πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως του Ente κατά της Επιτροπής (υπόθεση C-455/07 P)

72 Ενόψει του απαραδέκτου της προσφυγής που άσκησε ο Ente ενώπιον του Πρωτοδικείου, η αίτησή του αναιρέσεως, αφορώσα την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση καθόσον το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσφυγή αυτή είναι βάσιμη, κατέστη άνευ αντικειμένου, οπότε η εξέτασή της παρέλκει.

Επί των δικαστικών εξόδων

73 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, που έχει εφαρμογή στη διαδικασία αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 118 του κανονισμού αυτού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστεί ο Ente στα δικαστικά έξοδα και ο Ente ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 18ης Ιουλίου 2007, Ente per le Ville Vesuviane κατά Επιτροπής (Τ-189/02), στο μέτρο που έκρινε παραδεκτή την προσφυγή του Ente per le Ville Vesuviane με την οποία ζητούσε την ακύρωση της αποφάσεως D (2002) 810 111 της Επιτροπής, της 13ης Μαρτίου 2002, περί καταργήσεως της χρηματοπιστωτικής συνδρομής του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Αναπτύξεως (ΕΤΠΑ) υπέρ επενδύσεως σε υποδομές στην Καμπανία (Ιταλία) όσον αφορά ολοκληρωμένο σύστημα τουριστικής αξιοποιήσεως τριών βεζουβιανών επαύλεων.

2) Απορρίπτει ως απαράδεκτη την προσφυγή του Ente per le Ville Vesuviane για την ακύρωση της εν λόγω αποφάσεως.

3) Παρέλκει η απόφανση επί της αιτήσεως αναιρέσεως του Ente per le Ville Vesuviane.

4) Καταδικάζει τον Ente per le Ville Vesuviane στα δικαστικά έξοδα ενώπιον του Δικαστηρίου καθώς και στα έξοδα ενώπιον του Πρωτοδικείου.

(υπογραφές)